

ΜΑΘΗΜΑ 8

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΚΑΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

A. ΚΑΤΑΛΗΞΗ - ΘΕΜΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Σε κάθε κλιτή λέξη παρατηρούμε πως όταν κλίνεται αλλάζει μόνο το τελευταίο μέρος της.

- Το μέρος της λέξης που δεν αλλάζει λέγεται **ΘΕΜΑ**.
(Το τελευταίο γράμμα του θέματος λέγεται **ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ**.)
- Το μέρος της λέξης που αλλάζει λέγεται **ΚΑΤΑΛΗΞΗ**.

Παραδείγματα:

ο **δρόμος**, του **δρόμου**, τον **δρόμο** / η **καλή**, της **καλής**, την **καλή** /
παίζω, **παίζεις**, **παίζει** / **εκείνος**, **εκείνου**, **εκείνον** /
η **γραμμένη**, της **γραμμένης**, την **γραμμένη**

Βλέπουμε πως οι λέξεις χωρίζονται σε δύο μέρη: το πρώτο μέρος (**θέμα**) που μένει πάντα το ίδιο και το δεύτερο μέρος (**κατάληξη**) που αλλάζει.

	ΘΕΜΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ (το τελευταίο γράμμα του θέματος)	ΚΑΤΑΛΗΞΗ
δρόμος	δρόμ-	μ	-ος -ου -ο
καλή	καλ-	λ	-η -ής -η
παίζω	παίζ-	ζ	-ω -εις -ει
εκείνος	εκείν-	ν	-ος -ου -ον
γραμμένη	γραμμεν-	ν	-η -ης -η

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Είναι πολύ σημαντικό να μαθαίνουμε την ορθογραφία του θέματος, αφού το θέμα μιας λέξης βρίσκεται και σε πολλές άλλες λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Π.χ. Αν μάθουμε να γράφουμε σωστά το θέμα “κοινων” (της λέξης “κοινωνία”), τότε θα ξέρουμε πώς γράφονται πολλές λέξεις που βγαίνουν από το ίδιο θέμα: **κοινωνικός**, **ακοινωνήτος**, **επικοινωνία**, **επικοινωνώ**, **επικοινωνιακός**, **συγκοινωνία**, **αντικοινωνικός**, κλπ.
2. Οι καταλήξεις είναι κοινές στις διάφορες ομάδες λέξεων. Αυτό σημαίνει πως, αν ξέρουμε τις καταλήξεις μιας λέξης, ξέρουμε ταυτόχρονα πώς κλίνονται πάρα πολλές άλλες λέξεις που ανήκουν στην ίδια ομάδα.
3. Ο χαρακτήρας είναι αρκετά σημαντικός, αφού σε πολλές περιπτώσεις είναι υπεύθυνος για τον σχηματισμό της κατάληξης μιας λέξης. Π.χ. Τα ρήματα με χαρακτήρα “π, β, φ” σχηματίζουν παράγωγες λέξεις με “μμ”. Δηλαδή: γράφω → γράμμα, γραμμένος, ράβω → ράμμα, ραμμένος, κλπ.

Β. ΠΤΩΣΕΙΣ - ΓΕΝΟΣ - ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ

Τα κλιτά μέρη του λόγου (εκτός από τα ρήματα), καθώς κλίνονται σχηματίζουν διάφορους τύπους που ονομάζονται **πτώσεις**.

Οι πτώσεις είναι τέσσερις: **Ονομαστική**, **Γενική**, **Αιτιατική**, **Κλητική**.

1. Ονομαστική είναι η πτώση με την οποία απαντούμε στην ερώτηση **ποιος**.

Η ονομαστική είναι η πτώση στην οποία βρίσκεται το υποκείμενο μιας πρότασης, αλλά και το κατηγορούμενο.

Π.χ. Η **Αθηνά** τραγουδάει. / Το **νερό** κυλάει. / Η μάσκα είναι **μεγάλη**. / Το παγούρι είναι **μικρό**.

2. Γενική είναι η πτώση με την οποία απαντούμε στην ερώτηση **τίνος; ποιου, (ποιανού)**.

Π.χ. Το στυλό του **Σωτήρη**. / Η κόρη της **Περσεφόνης**.

3. Αιτιατική είναι η πτώση με την οποία απαντούμε στην ερώτηση **ποιον, με ποιον, σε ποιον**.

Π.χ. Είδα τον **θείο** μου. / Χθες βγήκα βόλτα με την **Κατερίνα**. / Δώσε στην **αδερφή** σου το μολύβι της.

4. Κλητική είναι η πτώση με την οποία φωνάζουμε (καλούμε) κάποιον και γενικά προσφωνούμε τα πρόσωπα.

Π.χ. Έλα εδώ, **παιδάκι μου!** / **Κώστα**, άκου τι έμαθα! / Καλησπέρα, **γιατρέ μου!** / **Σωτήρηρη!**

ΓΕΝΗ

Εκτός από τις πτώσεις, οι κλιτές λέξεις (εκτός από τα ρήματα) έχουν και γένος.

Τα γένη είναι τρία: αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο.

Από τις λέξεις που παίρνουν άρθρο: τα **αρσενικά** παίρνουν μπροστά τους το άρθρο "ο", τα **θηλυκά** παίρνουν το άρθρο "η" και τα **ουδέτερα** παίρνουν το άρθρο "το".

ΑΡΙΘΜΟΙ

Οι αριθμοί είναι δύο: ο ενικός και ο πηθυντικός.

Όταν μια κλιτή λέξη αναφέρεται σε **ένα** (πρόσωπο, αντικείμενο, κλπ.), λέμε πως βρίσκεται στον **ενικό αριθμό**.

Όταν μια κλιτή λέξη αναφέρεται σε **πολλά**, λέμε πως βρίσκεται στον **πηθυντικό αριθμό**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Τα ονόματα που προσφωνούμε στις καταλήξεις, χωρίζονται με κόμμα (ή κόμματα) από την υπόλοιπη πρόταση: *Γιατρέ, καλημέρα!* / *Έλα, Μαρία, να σου δείξω κάτι.*

2. Τα **ρήματα**, αντί για πτώσεις, γένος και αριθμό έχουν:

- **φωνές** (ενεργητική, παθητική),
- **χρόνους** (Ενεστώτα, Παρατατικό, Διαρκή Μέλλοντα, Αόριστο, κλπ.) και
- **εγκλίσεις** (Οριστική, Υποτακτική και Προστακτική),
αλλά σε αυτά θα αναφερθούμε αναλυτικά αργότερα.

ΜΑΘΗΜΑ 8

ΟΝΟΜΑ:

ΚΑΤΑΛΗΞΗ - ΘΕΜΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΠΡΟΣΕΙΣ - ΓΕΝΟΣ - ΑΡΙΘΜΟΣ

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρείτε και να γράψετε το θέμα, τον χαρακτήρα και την κατάληξη για κάθε μία από τις λέξεις του πίνακα.

(Θα τα βρίσκετε πιο εύκολα, αν κλίνετε λίγο την κάθε λέξη, για να βλέπετε ποιο μέρος της δεν αλλάζει.)

	ΘΕΜΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ	ΚΑΤΑΛΗΞΗ
αυλή	αυλ	λ	η
παχαναγορά			
βγάζω			
ραδιόφωνο			
οργώνω			
ανθισμένος			
εκείνος			
άλλα			
όμορφος			
αγώνας			
κουράζομαι			
ζαρκάδι			
δάσος			
ελπίδα			
αγνός			
γραμματική			
ισθμός			
ντύνομαι			
άμμος			
θάλασσα			

2. Στον παρακάτω πίνακα υπάρχουν κλιτές και άκλιτες λέξεις.

α) Διαγράψτε τις άκλιτες λέξεις.

β) Για τις κλιτές λέξεις να γράψετε στον πίνακα το θέμα, τον χαρακτήρα και την κατάληξή τους.

	ΘΕΜΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ	ΚΑΤΑΛΗΞΗ
βιβλίο			
επειδή			
ραδιόφωνο			
αθλιώς			
όμως			
ώμος			
καρέκλα			
διαβάζω			
ποτέ			
πουθενά			
σημειώνω			

3. Να γράψετε τις υπογραμμισμένες λέξεις στην πτώση στην οποία βρίσκεται η καθεμιά.

Οι μαθητές της τάξης επισκέφθηκαν το Μουσείο Τεχνολογίας. Τα παιδιά τα συνόδευαν ένας δάσκαλος και μια δασκάλα.

«Μιχάλη, πρόσεχε! Μην τρέχεις ανάμεσα από τα εκθέματα», φώναζε ο δάσκαλος στον ζωηρό μαθητή της τάξης.

«Παιδιά, κοιτάξτε αυτή την παράξενη συσκευή», έλεγε και ξανάλεγε η δασκάλα.

Πέρασαν θαυμάσια εκείνη την ημέρα.

Τελικά, αυτή ήταν από τις επισκέψεις του σχολείου που θα θυμούνται οι περισσότεροι.

Τόσο πολύ άρεσε σε όλους!

Ονομαστική:

Γενική:

Αιτιατική:

Κλητική: